

TIJORAT BANKLARIDA IMTIYOZLI KREDITLAR

Abraxmatov Ulug‘bek Pardayevich

Mikrokreditbank ATB departament direktori.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15278604>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklarida imtiyozli kreditlar ajratish tizimi tahlil qilinadi. Imtiyozli kreditlarning asosiy yo‘nalishlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati va davlat dasturlari doirasida qo‘llanilishi haqida izchil ma‘lumotlar berilgan. Statistik ma‘lumotlar asosida O‘zbekiston bank sektoridagi mavjud tendensiyalar yoritilib, imtiyozli kreditlarning real iqtisodiyotga ta‘siri baholangan. Shuningdek, amaldagi muammolar va takomillashtirish yo‘nalishlari ilmiy asosda ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Imtiyozli kreditlar, tijorat banklari, moliyalashtirish, ipoteka, subsidiyalar, yoshlar siyosati, mikrobiznes, investitsiya, iqtisodiy rivojlanish.

PREFERENTIAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS

Abstract. This article analyzes the system of preferential loans in commercial banks of the Republic of Uzbekistan. Consistent information is provided on the main areas of preferential loans, their socio-economic significance and use within the framework of state programs. Based on statistical data, current trends in the banking sector of Uzbekistan are highlighted and the impact of preferential loans on the real economy is assessed. Also, current problems and areas for improvement are considered on a scientific basis.

Keywords: Preferential loans, commercial banks, financing, mortgage, subsidies, youth policy, microbusiness, investment, economic development.

ЛЬГОТНЫЕ КРЕДИТЫ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Аннотация. В данной статье анализируется система предоставления льготных кредитов в коммерческих банках Республики Узбекистан. Представлена системная информация об основных направлениях льготного кредитования, его социально-экономическом значении, использовании в рамках государственных программ. На основе статистических данных были выделены текущие тенденции в банковском секторе Узбекистана и дана оценка влияния льготного кредитования на реальный сектор экономики.

Также на научной основе были рассмотрены текущие проблемы и области для улучшения.

Ключевые слова: Льготные кредиты, коммерческие банки, финансирование, ипотека, субсидии, молодежная политика, mikrobiznes, инвестиции, экономическое развитие.

O'zbekiston Respublikasi moliyaviy sektorida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar bank tizimi faoliyatining barqarorligi va samaradorligini oshirmoqda. Ayniqsa, iqtisodiyotni rag'batlantirish, ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish va yangi ish o'rinlari yaratishda tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan imtiyozli kreditlarning ahamiyati beqiyosdir. Imtiyozli kreditlar — bu belgilangan ustuvor yo'nalishlarga, odatda past foiz stavkalari, uzoqroq imtiyozli davrlar va davlat subsidiya yoki kafolatlari bilan ajratiladigan kreditlardir. Ular aholining kam ta'minlangan qatlamlari, yoshlar, xotin-qizlar, boshlang'ich bosqichdagi tadbirkorlar va qishloq xo'jaligi sub'yektlarini qo'llab-quvvatlashda asosiy moliyaviy mexanizmlardan biri bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda imtiyozli kreditlar asosan to'rtta yo'nalishda ajratilmoqda: ipoteka kreditlari, mikrobiznes va tadbirkorlik kreditlari, ta'lim kreditlari va agrosanoat tarmog'i kreditlari. Bu kreditlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, hukumat dasturlari hamda Markaziy bank siyosatiga muvofiq amalga oshirilmoqda. Jumladan, "Yoshlar – kelajagimiz", "Ayollar daftari", "Temir daftar", "Har bir oila – tadbirkor" kabi ijtimoiy yo'naltirilgan dasturlar doirasida banklar imtiyozli kreditlar ajratishda faol ishtirok etmoqda.

Statistik ma'lumotlarga murojaat qiladigan bo'lsak, 2024-yil 1-oktabr holatiga ko'ra, O'zbekiston tijorat banklari tomonidan umumiy 515,6 trln so'm miqdorida kredit ajratilgan. Shundan, davlat ulushi mavjud banklar hissasiga 358,6 trln so'm to'g'ri kelgan. Bu umumiy hajmning 70 foiziga yaqinini tashkil qiladi. Davlat ishtirokidagi yirik banklardan O'zmilliybank – 99,4 trln so'm, O'zsanoatqurilishbank – 57,1 trln so'm, Agrobank – 54,5 trln so'm kredit ajratgan.

Ushbu raqamlar banklar tomonidan iqtisodiyotga aktiv kredit resurslari yo'naltirilayotganini ko'rsatadi.

Imtiyozli kreditlarning eng faol yo'nalishlaridan biri bu yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlari hisoblanadi. Masalan, "Biznesga birinchi qadam" loyihasi doirasida Aloqa bank tomonidan 18-30 yosh oralig'idagi fuqarolarga 100 million so'mgacha bo'lgan miqdorda kreditlar ajratilmoqda. Bu kreditlar 3 oygacha imtiyozli davr bilan, 2 yilgacha asosiy qarzni to'lamaslik imkoniyati va 7 yilgacha bo'lgan to'lov muddati bilan taqdim etilmoqda. Shuningdek, "mahalla loyihasi" doirasida 1 milliard dollar kredit resurslari mahallalar kesimida taqsimlanib, aholining o'zini o'zi band qilishiga xizmat qilmoqda.

Ipoteka kreditlari sohasida ham jiddiy ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. 2022-yilda ipoteka kreditlari hajmi 8,2 trln so'mni tashkil qilgan bo'lib, shundan 767,4 mlrd so'm kam ta'minlangan 16 700 oila uchun subsidiya sifatida ajratilgan.

Bu subsidiyalar orqali aholining uy-joy sharoitlarini yaxshilash va iqtisodiy faolligini oshirish maqsad qilingan. Imtiyozli ipoteka kreditlari odatda past foiz stavkalarida (8-10%) va uzoq muddat (15-20 yil) uchun ajratiladi.

Imtiyozli kreditlarning iqtisodiyotdagi o'rni faqatgina ijtimoiy loyihalar bilan cheklanib qolmaydi. 2024-yilning birinchi yarmida tijorat banklari orqali asosiy kapitalga 5,7 trln so'm miqdorida investitsiyalar yo'naltirilgan. Bu umumiy investitsiyalar ichida 2,5 foizni tashkil etadi.

Ushbu ko'rsatkichlar bank kreditlarining sanoat, xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi tarmoqlarini moliyalashtirishdagi faol rolini namoyon etadi.

Biroq, mavjud tajriba shuni ko'rsatadiki, imtiyozli kreditlar tizimida ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, kredit mablag'larining maqsadsiz sarflanishi, ularning qaytuvchanligi bilan bog'liq muammolar, monitoring tizimining yetarli darajada ishlamasligi va ayrim holatlarda korrupsiya xavflarining yuzaga kelishi kabi muammolar mavjud. Bu esa bank tizimining ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarining imtiyozli kreditlari O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyotining ajralmas qismi bo'lib xizmat qilmoqda. Ular yordamida nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlik ham ta'minlanmoqda. Kelgusida bu tizimni yanada mukammallashtirish uchun banklararo raqobatni kuchaytirish, monitoring va hisobot tizimini takomillashtirish, hamda moliyaviy savodxonlikni oshirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Imtiyozli kreditlarning yanada ochiq va shaffof taqsimlanishi, maqsadli auditoriyaga bevosita yetib borishi ularning samaradorligini keskin oshiradi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik ma'lumotlari — <https://cbu.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori: "Yoshlar va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kreditlar ajratish tizimini takomillashtirish to'g'risida" — Lex.uz
3. Kursiv Media. "2025-yilda kichik biznesni kreditlash bo'yicha prognozlar" — <https://uz.kursiv.media>
4. Spot.uz. "Ipoteka kreditlari va subsidiya statistikasi" — <https://spot.uz>
5. Daryo.uz. "Banklar orqali investitsiyalar va kreditlash holati" — <https://daryo.uz>
6. Jahon banki va Xalqaro valyuta fondi hisobotlari – Small and Medium Enterprise Finance
7. S. Saidov, M. Tursunov. "Bank ishi asoslari", Toshkent moliya instituti nashriyoti, 2021
8. Qodirov A.X. "Tijorat banklarining investitsiyaviy faoliyati", Ilmiy maqola, 2023